

Tillägg.

Ovanstående utdrag ur överintendenten Fredrik Samuel Silverstolpes resedagbok från en fotvandring genom Södermanland, Västergötland och Östergötland med anhalt å Säfstaholm i Västra Vingåker på hemvägen äger som alla daterade dräktuppgifter sin särskilda betydelse.

Men för att utesluta varje misstolkning av anteckningarna, tillåter sig undertecknad dels att förtydliga ett par uttryck, dels rätta ett par smärre misstag. Silverstolpe skriver exempelvis att kvinnorna bära »Röda kjortlar, Gula siden Damast tröjor, Blå förkläden, Hvita linnearmar och Halskläden». — Med gula sidendamasttröjor menar författaren den s. k. yfaxlakjolens ärmlösa livstykke, vilket är hopsömmat med den röda högtidskjolen. Det är sålunda ett felaktigt uttryck, som här insmugit sig. Att författaren talar om halskläde till den stora högtidsdräkten är mer förvånande. Nämda plagg har, så vitt vi känna det, ej burits till V. Vingåkers högtidsdräkt. Kvinnorna använde i dess ställe å den vita s. k. överdelen en, stundom två (en större och en mindre) nedvikt, spetskantad krage. Resenärens misstag härutinnan kan möjligen förklaras därigenom, att han i Öster- och Västergötland alltid sett halsklädet såsom ett till kvinnodräkten oundgängligt plagg och vuxit fast i föreställningen om dess nödvändighet. Vidare läses något längre ned: »Då flickorna äro förlåfvade, äro de en viss tid Fästepigor och bruka då en särskild dräkt, som är ganska kostsam». Detta får ej tolkas, som om fästepigornas dräkt i väsentlig grad skilde sig från alla andra kvinnliga högtidsdräkter. — Under äldre tider, då de giftas och ogiftas dräkter borde kunna lätt åtskiljas, fick den stora högtidsdräkten ej bäras av andra än gifta och fästepigor, och särmärket mellan fästepigan och hustrun låg däri, att den förra bar brokiga sidenband, »lysareband», hängande utmed ryggen, vare sig hon bar det stora, vita hucklet eller röda valkar. Till fästepigans högtidsdräkt hörde även den s. k. pungtrossen, en fästegåva, som jämväl bars av hustrun intill hon fått sitt första barn.

En annan passus i skildringen lyder så: »Flickorna äro ganska fria, rodna ej att omtala sitt giftermål och visa gärna sina dyrbara kläder för främmande.» Denna sats visar Silverstolpes obekantskap med en del förhållanden. Ty vad är naturligare än, att den unga fästepigan med glädje och stolthet, då gäster komma på besök, slår upp locket på det med blommor rikt bemålade fästegåveskrinet och visar vad hennes trolovade skänkt henne. Är fästmannen en välbärgad bondeson, finnes där fina, vita handskar, snoddade med röd saffian, bälte likaledes av röd saffian med silkesbroderier, en s. k. pungtross (här förut omnämnd), psalmbok samt tröjspanne av förgyllt silver. Dessutom ingår i gåvan ett par rikt utsömmade skor samt ett stycke fint, rött kläde till brudräktens yfaxlakjol och stundom även en s. k. bindtröja.

Mot slutet av dagboksanteckningen meddelas även att: »Genom någon äldre Konunga förordning äro de (Vingåkersbönderna) vad kläderna angå fritagne från alt tvång av Öfverflödsförordningar.» Detta yttrande innebär blott en halv sanning. Överflödsförordningarna kunde i Vingåker knappast göras gällande, då Vingåkersbönderna av omsorg för sockendräkternas bibehållande under all framtid i oförvanskat skick ingått till kungl. maj:t med begäran om att få stadfästelse å desamma. Stadfästelsen erhöles d. 15 dec. 1755, och majestätet uttrycker sitt välbehag över socknens »berömliga sinnesstadighet vid bibehållandet af ett så urgammalt, hederligt och lofligt klädnadssätt».

Källskrifter: N. A. Lundgren: Beskrifning öfver Vestra Vingåkers socken 1873.

P. G. Wistrand: Svenska folkdräkter. Stockholm 1907.

Gerda Cederblom: Södermanlands folkdräkter. Ingår i publikationen Södermanland i Nordiska Museet. Stockholm 1924.

Gerda Cederblom.